Ozdravení zemských financí.

Prof. dr. **Fr. Fiedler.**

Rozvaha zemského hospodářství pro rok 1906, sestavená zemským výborem a předložená sněmu, vypadala v úhrnných svých číslech takto:

Zemská potřeba		76,295.125 K.
Úhrada:		
starší zemské dávky	1,862.550	
vlastní příjmy . .	2,793.082	
státní úděly . . .	4,992.453	
pivní dávka . . .	11,851.000	
55% zemská přirážka	37,493.749	
dohromady		58,992.834 K.
Schodek činil tedy		17,302.291 K.

Tento skutečný schodek byl však uměle snížen o sumu 3,437.000; dal totiž sněm před třemi lety zemskému výboru plnou moc, aby si tuto sumu vypůjčil. Vykázán byl proto zemským výborem pro rok 1906 schodek toliko sumou 13,865.291 K.

Rozpočtová komise na sněmu zvýšila tento schodek značně. Povolilať některá zlepšení stavu učitelskému, příspěvek pro pensijní fond obvodních lékařů, podpory na řadu melioračních, mezi nimi některých velmi značných podniků, na stavby silnic, budov pro hospodářské školy a jiné ještě výdaje, jichž finanční účinek ceniti lze pro rok 1906 aspoň na 2 mil. K, takže celkový schodek v zemském rozpočtu bude činiti okrouhle 16 mil. K, ačli nepodaří se zemskému výboru zlepšeným výnosem přirážek a pivní dávky, pak opatrnějším postupem při výplatě povolených úvěrů tuto sumu o něco — zajisté ne o mnoho — snížiti.

Tento schodek není akutním, nýbrž chronickým. Objevuječ se sumami stále se zvyšujícími po delší řadu let již v zemském hospodářství. Činilť schodek ten v roku:

1902 řádný schodek			5,115.828 K.
1903 » »			5,506.649 »
1904 » »			8,901.924 »
mimoř. »	(na vodní stavby)		7,226.126 »
1905 řádný »			13,271.039 »

KNIHOVNA
MINISTERSTVA SOC. PÉČE.

Ježto dle výsledků z let 1892—1902 průměrné roční stoupání zemské potřeby činí 7%, lze sobě hravě vypočísti, jak rychle schodek v zemském hospodářství bude stoupati, zvláště vezme-li se na to zřetel, že schodek ten uhrazuje se pravidelnými výpůjčkami, jichž zúročovací a umořovací kvoty uspíšují vzrůst jeho.

Takovýto rozvoj zemských financí jest pro zemskou autonomii ranou zrovna tak těžkou, ne-li ještě těžší, než nepříznivé ústavní ohraničení pravomoci sněmů a říšské rady. Dokazujme sebe nadšenějšími slovy nutnost toho, aby z neobyčejně rozsáhlé pravomoci říšské rady byla část přesunuta na sněmy, co nám to platno, když český sněm finančně stísněný nemůže v obmezeném oboru své působnosti pro nedostatek prostředků konati ani to, v čem by mu dnešní ústava nemohla překážeti. Kdo tedy praví: rozšiřte autonomii zemskou, musí, má-li toto heslo míti krev a maso a pozbyti příchutě pouhé agitační fráse, předeslati požadavek: uzdravte zemské finance; jen na pevných základech zdravých financí bude lze vybudovati takovou budovu zemské autonomie, jakou si přejeme. Tato pravda jest hodně lacinou i byla ostatně již častokráte řečena; kde však najíti lék k ozdravení financí těch?

Jako v mnohých jiných letech bylo i na posledním sněmu z r. 1905 po tomto léku pátráno, ovšem s malým úspěchem. Nejjednodušší sanační plán, který bez dlouhého přemítání, takřka a prima vista z jedné strany byl pronesen, zněl prostě: spořit a restringovat mechanicky všechny zemské výdaje o takové procento, aby zmizel ze zemského hospodářství schodek. Byť neproveditelnost tohoto plánu byla na první pohled zjevnou, přece dlužno se tázati, jsou-li v zemských vydáních úspory možny; otázka to nikoliv zbytečná vůči hlasům leckde se ozývajícím, že zemská správa počíná si příliš, až nehospodářsky štědře.

Rozbor položek zemského rozpočtu pro 1906 vykazuje tyto hlavní výdajové skupiny:

I.	vyučování a vzdělání	40,711.579 K
II.	veřejné stavby	10,552.124 »
III.	humanitní ústavy, zdravotnictví .	9,154.430 »
IV.	zemědělské záležitosti	4,264.905 »
V.	zemský dluh	4,056.361 »
VI.	zemská správa	2,501.583 »
VII.	ústavy pro veřejnou bezpečnost .	1,853.707 »

Všechny ostatní skupiny výdajové obsahují sumy pod 1 mil. K, nemajíce rozhodujícího významu.

Největší naděje na výsledek měly by úspory a restrikce v skupině I., representující náklad na obecné školství. Je velevýznačno pro povahu zemského hospodářství, že právě na tuto položku, která zahrnuje více než polovici, správně 53½%, všech zemských vydání, nemá sněm — předpokládajíc určitý stav zákonodárství — naprosto žádného vlivu; účtárna místodržitelská vypočte, mnoholi z fondu zemského musí býti do pokladen školních okresů připlaceno, a výpočet ten vřadí se prostě do rozpočtu. Referent této nejdražší položky ve sněmu má nejpohodlnější úkol; řekne prostě, že školské úřady vypočetly potřebu rozpočteným číslem a je hotov. Právo sněmu, zkoumati rozpočet, je ohledně těchto nejzávažnějších a o tvářnosti rozpočtu rozhodujících položek naprosto illusorní. Zde tedy nesmí sněm vůbec škrtnouti ani haléře. V ostatních skupinách II-VII. mohl by sice sněm tu i tam — ne všude — škrtati; ale každý škrt znamenal by ohrození určitých zájmů veřejných nebo zájmů některých vrstev, krajin, ba i ohrožení existencí. Ať jen odepře sněm podpory na regulace řek, ať zruší některý blázinec, některou pracovnu, ať škrtne příspěvky hospodářským školám, melioračním podnikům atd.; následky toho dopadly by na zúčastněné vrstvy tak těžce, že toho neodváží se ani nejšetrnější člen sněmu.

Nezbývá tedy, než nastoupiti svízelnou cestu výzkumnou po nových pramenech příjmů pro zem. Finanční referent zemského výboru vystoupil také v tomto směru s určitým návrhem, který zněl: buď zvýšení zemské dávky pivní z K 1·70 na 3·40, po případě 4 K, nebo zvýšení zemské přirážky o 20½% (tedy z 55 na 75½%), anebo kombinaci z obou těchto alternativ, záležející v mírnějším zvýšení pivní dávky za současného zvýšení přirážky v té míře, aby obojím zvýšením uhrazen byl schodek. Je v čerstvé ještě paměti, na jaký odpor plán tento narazil. Odpor vysvětlitelný. Při pivní dávce nerozhodovala snad ani tak absolutní výše její, jako spíše okolnosti, za jakých mělo by zvýšení býti provedeno. Nehledíc k tomu, jak každé zdanění piva v našich poměrech musí hluboce dotknouti se různých zájmů, nesmí se zapomínati, že zavedením této dávky v r. 1903 v zcela nepřiměřené, protože nezaokrouhlené cifře (1·70) podníceny byly ostré, v prudkých formách vystupující boje o přesunutí této dávky, že na výsledek těchto bojů měla vliv větší či menší organisovanost na té neb oné straně a že konečný výsledek těchto zápasů nebyl všude stejný, nýbrž velmi různý. Právě tato nestejnost v tom, kdo vlastně nese novou

dávku, způsobila v zúčastněných vrstvách roztrpčení podnes neuklidněné, živené nad to ještě příliš čerstvými vzpomínkami na zápas právě prodělaný. A takový zápas měl by znovu zase býti zahájen? Není divu, že obavy před tím zladily silnou vrstvu hostinských, sládků i konsumentů do nejostřejší toniny. Proti zvýšení zemské přirážky postavil se na odpor tentokráte městský majetek. Kdežto na venkově následkem snížení kontingentu, následkem liberality při slevách a odpisech tíha pozemkové daně byla o hodně zmírněna, jest městský majetek domovní nespravedlivě a sociálně neomluvitelně zatížen činžovní daní; rychlý vzrůst různých autonomních přirážek k této dani i zvláštních obecních dávek (činžovních grošů, vodních, stavebních, kanalisačních a pod. poplatků) způsobil nepříznivé posunutí v majetkových poměrech, zvláště citelné tam, kde následkem čilejšího ruchu stavebního stoupla nabídka bytů. V době, kdy sama vláda byla donucena ukázati aspoň ochotu k reformě domovní daně, svolavši známou anketu, nemožno přece zatížiti daň tuto zvýšeným přirážkovým břemenem.

K řadě ztroskotaných pokusů o uzdravení zemských financí přibyl takto nový zmařený pokus. Přes tento nezdar netřeba vzdávati se ještě naděje, že podaří se dosáhnouti tohoto cíle. Nejen české, nýbrž i finance jiných zemí dostaly se do povážlivého stavu, takže akce sanační, druhdy toliko z Čech vycházející, stala se společnou akcí všech zemí. Tím zvýšeny naděje na konečný její úspěch; ovšem seslabeny také naděje, že výsledek dopadne zcela ve smyslu zdejších názorů, protože zájmy jednotlivých zemí v oboru finanční politiky se křižují.

Poněvadž akce ta trvá již delší dobu (v Čechách ku př. již od r. 1888), byl vysloven již také četnější počet sanačních projektů, takže není to nedostatek programový, pro který celá tato akce vázne, jako spíše obtíže nejen finanční, nýbrž i politické, které stěžují volbu mezi tím neb oním projektem.

Kdo všechny tyto sanační projekty seřadí si v soustavný přehled, nemůže nepozorovati, že zrcadlí se v nich odlesk těch zásadních politických programů, jimiž ovládán je veřejný život v Rakousku, programu centralistického a autonomistického. Centralistický sanační projekt má firmu: systém státních úděl ů; autonomistický pak zní: samostatný berní systém autonomní.

Centralistický projekt rád by uskutečnil myšlenku, jež v Rakousku nikdy nebyla všeobecně uznávána, že státu přísluší berní svrchovanost a že i finance takových státních útvarů, jakými země

nepopíratelně jsou, mají podrobeny býti berní svrchovanosti státní. Důsledkem toho má zavádění berní ponecháno býti státu, zemím pak poskytovány býti z těchto státních berní jen příspěvky, t. zv. úděly. Myšlenka takovýchto údělů uskutečněna byla již ve dvou případech. Nejprvé při berní reformě v r. 1896, když zemím přikázány byly úděly z osobní daně z příjmů; centralistický ráz toho byl však z toho opatření setřen, aneb aspoň seslaben tím, že byly úděly ty náhradou za to, že země vzdaly se práva přirážkového vůči dani z příjmů. Po druhé přikázány zemím r. 1901 úděly z daně z lihu, když autonomní forma zemských lihových dávek zmařena byla na dalmatském sněmu. V tomto směru má býti pokračováno; jmenovitě připravuje se, jakmile politické poměry v Uhrách to připustí, nové zvýšení daně z lihu, z jehož výnosu dostalo by se zemím nových údělů.

Upříti nelze údělovému projektu po stránce praktické dvě výhody. První, že by ho bylo lze brzo provésti, ježto neruší se tím nikterak státní berní systém; i stát by při tom dobře pochodil, ježto pod firmou pomocné akce zemím mohla by mnohá daň zvýšena býti tak, aby i stát »trhl« z toho něco pro sebe. Druhou výhodou byla by pohodlnost pro země; tyto nepotřebovaly by si lámati hlavu, jak opatřiti úhradu, ježto by do příjmů svých rozpočtů zařaďovaly prostě státní úděly. Tyto dvě výhody nevyváží však povážlivost údělového systému. Příjmové hospodářství zemské, založené na údělech jistou stabilitu vykazujících, ztratilo by veškerou pružnost, nestačilo by pro mimořádné potřeby; zemské, hospodářství musilo by pohybovati se ve vyjezděných kolejích, aniž by smělo pomýšleti na provádění větších, náhle se naskytujících úkolů. Snad stačilo by to pro malé země, nikoliv však pro zem s tak velkými úkoly, jaké vyskytují se v Čechách. Nad to je systém údělový nebezpečím pro země hospodářsky vyspělejší; přikazují-li se úděly, rozdělují se pravidelně tak, že kvoty vypadající na země passivní zaokrouhlují se v jich prospěch a na škodu zemí aktivních.

Mnohem složitější je autonomistický program vycházející z toho, aby vybudován byl samostatný berní systém autonomní. Složitější proto, že jde při tom o různá tělesa (obce, okresy, země), jichž finanční zájmy leckde se protínají, navzájem sobě překážejí. Pokud jde o zemské finance v Čechách, pohybovala se akce sněmu a zemského výboru od r. 1888 počínajíc směrem, spějícím k vybudování vlastního berního systému zemského, kterým by zemi

zavedením zvláštních zemských daní zabezpečeny byly dostatečné prostředky k úhradě zemských potřeb. Zajímavo při tom, že ve snaze po vybudování zemského berního systému panovala na sněmu i v zemském výboru shoda mezi Čechy i Němci; finanční referenti zemského výboru, kteří od roku 1891 nepřetržitě patřili do řad německých, byli horlivými a přesvědčivými zastánci tohoto systému, spatřujíce jen v jeho provedení úplnou možnost ozdravení zemských financí.

Hledíc k platnému bernímu systému státnímu, lze v sanačních programech zemských rozlišovati tři druhy příjmových zdrojů, z nichž by berní systém zemský se skládal. Tyto zdroje jsou:

1. Zavedení zcela nových zemských daní, z nichž největší část měla by povahu spotřebních daní. V tomto směru navrhovány daň z předmětů přepychových, z minerálních vod, z uhlí, sirek, ze svítiva, papíru, z výrobků textilních; dále sem náleží zemská daň ze jmění a zvláštní poplatky za výkony úřadů autonomních.

2. Zavedení zvláštních daní ve formě zvláštních zemských dávek z předmětů podrobených již státním daním. Sem patří zemská dávka z piva, vína, líhu, cukru, masa, tabáku; dále lze sem zařaditi zemskou daň ze služného (též ve formě přirážkového ekvivalentu navrhovanou), mimo to i zemskou daň dědickou.

3. Přenechání některých státních daní zemím, při čemž výslovně pomýšleno na daně reálné (pozemkovou a domovní).

O tom nemůže býti žádného sporu, že povaha zemské samosprávy v Čechách, která je důležitou a nepostrádatelnou součástkou veřejné správy státní, dále objem úkolů, které přes nepříznivé ústavní poměry v zemi tak rozsáhlé v obor této samosprávy náležejí, a konečně i rozsáhlost potřeb, jichž splnění obyvatelstvo od země právem očekává, vyžadovaly by toho, aby finanční hospodářství země vybudováno bylo na samostatných, na státu nezávislých základech; toto tvrzení, jakož i dále to, že takováto finanční samostatnost odpovídala by též historickému vývoji, na který dlužno bráti zřetel, netřeba teprve dokládati. Spíše dlužno uvažovati, jestli z bohatého a pestrého souboru daňových projektů dosud podaných bude lze vybrati tolik, aby z toho pořízen mohl býti vhodný a postačitelný zemský berní systém.

Na první pohled zdálo by se, že v kategorii navrhovaných zcela nových daní (ad 1.) hravě bude lze najíti takové, kterými by zemi zjednána býti mohla finanční pomoc; také v široké veřejnosti, která tak ráda nadchne se zvučným agitačním heslem,

získaly některé projekty právě z této kategorie (daně přepychové, z minerálních vod) neobyčejné populárnosti. Ve skutečnosti lze do této kategorie skládati malé jen naděje. Výnos daně z předmětů přepychových a z minerálních vod, který v ústech lidových řečníků vypočítává se millionovými čísly, měl by po úhradě vybíracích nákladů pro celkový zemský schodek význam jen skrovný. O dani z uhlí ve formě dávky z vyvezeného uhlí bylo u nás již mnoho psáno; jde při tom o to, jestli by nebála se země nebezpečí, že takovou dávkou podlomen bude vývoz hnědého uhlí do ciziny a že přivoděna tím bude pohroma na podnikatelské i dělnické vrstvy v tomto odvětví zaměstnané. Sirky, svítivo, papír, textilní výrobky mohly by býti dojista předměty výnosných daní spotřebních. Poněvadž z příčin berní techniky mohly by daně takové vybírány býti sotva jinak, než jako produkční, byl by konsum stižen jen v případě, že by podařilo se daně tyto přesunouti. V každém případě však, nechť by se to zdařilo čili nic, byly by tyto daně stížením výroby; v prvním případě hrozilo by seslabení domácího konsumu, v druhém případě zase seslabení soutěžní schopnosti těchto průmyslových odvětví v Čechách zastoupených. Ani ten důvod nelze připustiti, že za známých poměrů v Čechách daně tyto stihly by více německý než český průmysl; i nám Čechům záleží na vlastním vývoji průmyslovém i svědčilo by to o dětské neprozíravosti, kdybychom zkalili studánku, z které jednou také budeme čerpati. A zemská daň z jmění? Bez dlouhých vysvětlivek lze tvrditi, že by v podstatě neznamenala nic jiného, než přirážky k výnosovým daním a že by nejtíživěji stihla majetek pozemkový a domovní, ježto — nehledíc ani k snadnému zatajování movitého jmění — vláda postarala by se o to, aby majetek záležející ze státních papírů zůstal daně prostým. Konečně by poplatky za výkony úřadů autonomních málo zemi pomohly; mezi autonomními úřady jest to obec, která může vykázati se značnou úřední činností, jež by mohla býti podnětem poplatků, kdežto v oboru zemské samosprávy podněty takové jsou skrovnější.

Druhá kategorie zemských daní (ad 2.) navrhovaných z předmětů podrobených již státním daním spotřebním, hlavně zemské daně z cukru, lihu a piva, byly by výnosným pramenem zemských příjmů. K celkové státní dani z cukru okrouhle 115 mil. K přispívají Čechy 68 mil.; k dani z lihu 87 mil. přispívá se odtud 22 mil.; z pivní daně 76 mil. připadá na Čechy 32 mil. Pivní dávka

v Čechách již zavedená (1·70 K z hl.) vynáší zemi ročně 12 mil. K. Nedivme se, že pivo, cukr, kořalka byly nejprvnějšími předměty, které zemským finančníkům, vyhledávajícím nové zdroje příjmové, padly nejdříve do očí a upoutaly samy na sebe jich pozornost (sněm. zpráva XXVIII. již z r. 1888!). Ale jak dalekou a neschůdnou jest cesta od těchto daňových projektů k jich uskutečnění, dokazuje pádně historie zemských financí v Čechách od roku 1888 do nejnovější doby. Dosud uskutečněna jako zemská daň toliko pivní dávka, a to jen a jen pod tlakem nové úpravy platů učitelských, jež jest hlavní příčinou, že náklad na obecné školství stoupl z 25·8 mil. K v r. 1902 na 40·7 mil. K v r. 1906, čili o 15 mil. K, t. j. o celých 60%. Druhý, loňský pokus narazil však z příčin napřed již uvedených na nepřekonatelný odpor. Na zvláštní zemskou dávku z lihu nebo cukru neodváží se dnes nikdo ani pomýšleti. Vždyť takováto dávka na konec není ničím jiným, než zvýšením státní spotřební daně s tím toliko rozdílem, že přesunovací process následkem různé formy zdaňovací pohybuje se odchylně. Odpor z kruhů účastníků proti každému zvýšení daně je dnes příliš mocný a může, zvláště pokud jde o cukr, opírati se o tak závažné momenty (následky brusselské konvence, vytlačování předlitavského cukru z Uher), že na sněmu zavedení těchto daní je neproveditelné, zvláště v době, kde snížení státní cukerní daně je požadavkem stále se opakujícím. Sněm, na kterém zájmy hospodářského průmyslu a zemědělství na cenách cukru a lihu zúčastněného vládnou většinou, neodhodlá se k takovému kroku. Na poli těchto zvláštních zemských daní z předmětů podrobených státní dani spotřební vyčerpal sněm — zdá se — svoji energii v r. 1900, když zavedl pivní dávku.

Zvláštní zemské dávky z masa a tabáku nemají žádných vyhlídek; z masa proto, že v době stoupajících cen nelze působiti tím k většímu ještě zdražování, a z tabáku proto, že stát nenechá sobě zkracovati výnos tohoto monopolu. Projektem zemské daně ze služného mají oklikou podrobeny býti zemské přirážce takové služební příjmy, které podléhají osobní dani z příjmů, jsou však od přirážek osvobozeny. Za přiměřené sazby — vláda by připustila sazbu rovnající se 60% z příjmové daně — mohla by tato zemská daň býti platnou pomocí zemským financím, kdyby nekladla vláda podmínku, jež snižuje vydatnost této daně silně, totiž tu, že služné státních úředníků musí zůstati zemské daně prosto. Zemská daň ědická konečně již existuje od r. 1873 pod názvem školského

příspěvku z pozůstalostí; výnos (pro 1906 rozpočten 1,254.000 K) není valný, ač v r. 1895 sazby byly značně zvýšeny. Že by stát celou daň dědickou přenechati chtěl zemím, o tom dlužno pochybovati.

Třetí kategorie projektů (ad 3.) na vybudování samostatného zemského berního systému obsahuje návrhy, aby reální daně přenechány byly zemím. Zevně je tento projekt lákavým. Tyto daně (pozemková a domovní) vydaly by (dle předpisu z r. 1905) okrouhle sumu 44 mil. K.

Proto hraje projekt tento podnes ještě hlavní úlohu v agitačních řečech voličských. Ve skutečnosti nepokročil však projekt ten dosud z ovzduší agitačního do stadia opravdových pokusů o uskutečnění. Vidno to již z toho, že přes úctyhodné stáří tohoto hesla — a ničím jiným projekt ten dosud nebyl — nikdo se ani nenamáhal vysvětliti blíže, měly-li by i zákonodárství a administrace reálních daní býti přesunuty, jak by se to provedlo a pod. Ostatně zjevno i laikovi, že stát nevzdal by se ročního příjmu 145 mil. K (dle rozpočtu pro 1906), aniž by mu zabezpečena byla napřed náhrada.

Závěrek z těchto úvah vyplývající je ten, že k úhradě schodku otevřeny jsou zemi dnes vlastně jen tyto zdroje příjmové: úděly ze zvýšené státní daně lihové, zemské daně přepychové, zemská daň ze služného a zvýšená dávka z piva. Úděly z daně lihové — pokud by daň zvýšena byla o tolikéž jako naposled — činily by aspoň $3^1/_2$ mil. K, ovšem může stát k zvýšení této daně přikročiti teprve tehdy, až nastanou pravidelné poměry v Uhrách, aby mohlo státi se s tamními činiteli dohodnutí v té příčině. Zemské daně přepychové byly by bezvýznamny. Daň ze služného byla by okleštěna následkem volnosti služného státních úředníků. Zvýšení dávky z piva naráží však z příčin výše uvedených na odpor, který nelze odkliditi.

Tento stav je pro zemské finance dojista málo příznivý. Pochopíme svízele stavu toho lépe ještě, uvážíme-li, že dle zkušenosti během celé sanační akce nabytých stojí samostatnému bernímu systému zemskému a autonomnímu vůbec v cestě zásadní překážky trojího druhu, jež jsou tyto:

1. Marná je snaha zemí, hledají-li prameny pro zcela nové daně, z nichž by vybudovaly si svůj systém berní. Ty prameny, které by zabezpečovaly slušný výnos a byly by hospodářsky možny byly již státem zabrány, takže za dnešních poměrů ničeho již nezbývá. Proto všechny projekty nových daní jsou bezvýsledny;

kdyby měly nějakého finančního významu, nebyl by je stát nechal ležeti až dosud ladem.

2. K vůli svízelným financím zemským nenechá si stát svoji finanční soustavu zbortiti; jen tehdy přepustí stát některý příjmový zdroj zemím, bude-li mu jinde opatřena náhrada.

3. Sněm nemá v sobě dostatečné odvahy a síly, aby sám provedl soustavný finanční program. Každý program takový dotkne se zájmů určitého stavu. Stavovské zájmy jsou však na sněmu rozhodujícími z příčin, jež netřeba zde rozvíjeti. Tuhá stavovská odvislost sněmu, vlastně sněmovních stran — jaká dnes je nepopíratelná — jest v hospodářském ohledu dojista podnětem k úsilovné práci ve prospěch jednotlivých stavů; na poli finanční politiky jest brzdou zdravou v případech nešetrného hospodářství, nezdravou však v případě nutné potřeby rozhodných finančních opatření, jaká jsou nutna tentokráte, mají-li zemské finance trvale býti ozdraveny.

Čtenář domyslí si již závěrek, ke kterému dospívám. Uzdravení zemských financí je — aspoň za nynějších poměrů — možným jen kompromisem mezi říšskými a zemskými financemi; základy k tomuto kompromisu musí položeny býti na říšské radě a důsledky pak provésti třeba na sněmích.

Kompromis mezi říšskými a zemskými financemi je již z toho důvodu nutný, že obchod, který při berní reformě v r. 1896 země se státem uzavřely, byl pro země obchodem špatným. Za úděly z výnosu osobních daní vzdaly se země přirážkového práva k dani z příjmů. Jak při tom pochodily, vidno z těchto čísel. Průměr zemských přirážek, čítajíc v to zemské přirážky školní, činí v Předlitavsku (dle čísla z r. 1902) 59·7%. Výnos osobní daně z příjmů rozpočten pro 1906 sumou 56·9 mil. K. I se srážkou přirážek na daň ze služného státních úředníků vypadajících vynesly by zemské přirážky k dani z příjmů zemím dohromady sumou 28 mil. K. Úděly, kterých se jim však na místě přirážek dostane, činí pro 1906 jen 6 mil. K. Pro Čechy je účet ze ztráty takový: Výnos osobní daně z příjmů pro 1906 vypočten sumou 11·4 mil. K; 55% zemská přirážka — po srážce daně ze služného státních úředníků — vynesla by zemi 5 mil. K; úděl, který však zem skutečně dostane, rozpočten sumou 1·4 mil. K, tedy okrouhle o 3·6 mil. K méně, než by zemská přirážka vynesla. Na straně zemí bude přirozeně málo ochoty k obnově tohoto nevýhodného obchodu, až v letech nejblíže příštích o obnovu tu se bude jednati.

Že hledá se již nějaký způsob, jakým by zjednán byl soulad mezi říšskými a zemskými financemi, bylo lze pozorovati na poslední schůzi zástupců zemských výborů z července 1905. Dle kusých zpráv, jež byly uveřejněny, točilo se jednání kolem projektu — navrhovatelem byl dr. Onciul — aby stát postátnil pivní dávky jednotlivých zemí a doplniv jich výnos výnosem státní daně z piva, rozdělil sumu takto opatřenou mezi jednotlivé země; pokud zmenší se tím státní příjmy, opatřiti si může stát náhradu reformou některé jiné daně.

Jádro této myšlenky, aby lékem zemských financí byla pivní daň, bylo by se stanoviska zemských financí v Čechách nejen dobré, nýbrž velevítané, nikoliv však forma. Dle návrhu toho bylo by lze dospěti k ozdravění zemských financí pomocí pivního zdanění, aniž bylo by v Čechách třeba zvyšovati berní břímě piva již tížící. Ale nesmělo by se to státi cestou postátnění zemských pivních dávek, nýbrž naopak cestou pozemštění státní daně. Pro stát, pokud jde o finanční effekt, je lhostejno, která cesta by byla zvolena. Nikoliv však pro Čechy, ježto, hledíc k poměrům výrobním, postátnění pivních dávek a rozdělování výtěžku státem mělo by v zápětí zkrácení zemských financí v Čechách ve prospěch zemí se skrovnější výrobou pivní.

Poměrům v Čechách odpovídal by proto projekt právě zmíněný s takovouto modifikací: Stát přenechal by jednotlivým zemím státní daň z piva v té výši, jaká odpovídala by množství piva v nich spotřebovanému, ponechávaje jim zároveň, aby mimo to vybíraly z piva zvláštní zemské dávky dle svých potřeb. Tato existence zvláštních dávek pivních vedle spotřební daně na místě sloučení obého v jedinou daň s přiměřeně zvýšenou sazbou byla by proto nutnou, že v případě dalšího trvání celního a obchodního spolku s Uherskem, nechť stane se to ve formě nové úmluvy neb jen formulkou reciprocitní, zvýšení sazby spotřební daně pivní předpokládalo by zvláštních formalit. Náhradu za úbytek pivní daně opatřil by si stát zvýšením jiných daní, jmenovitě takových, jichž výnosu chtěly se země státi účastnými v jakékoliv formě, tedy ku př. takovým zvýšením daně z lihu, jež by odpovídalo chystaným údělům, dále zvýšením sazeb osobní daně z příjmů v náhradu za to, že by odpadly zemské daně ze služného a pod. Tato berní zvýšení byla by obětí poplatnictva na ozdravění zemských financí. Rozdíl oproti jiným projektům záležel by v tom, že zvýšení státních daní, jež tento projekt předpokládá, bude lze na

říšské radě, hledíc k jeho účelu, přece jen uskutečniti, kdežto zvýšení zemských břemen na sněmích setkává se s krajním odporem.

Provedení projektu tohoto vypadalo by číselně asi takto: Výnos státní daně pivní činí 76 mil. K. Z toho připadá na Čechy 32·124, Moravu 6·85, Slezsko 2·11, Dolní Rakousy 13·33, Halič 4·5, Horní Rakousy 4·2, Štyrsko 3·96 mil. K atd. Poněvadž každá zem měla by nárok na daň z piva v ní spotřebovaného, v Čechách pak z vyrobeného množství (1904 bylo 9·456 mil. hl.) bylo ze země vyvezeno 11·5% výroby (1·099 mil. hl.), činil by výnos daně v Čechách 28·5 mil. K. Stát by pak úbytek 75 mil. K nahraditi si mohl zvýšením daně z lihu, reformou daně dědické, novou úpravou osobní daně z příjmů.

Dle toho mohl by sanační projekt, předložený poslední schůzi zástupců zemských výborů ve Vídni, v Čechách býti přijat; ovšem ve formě zdejším poměrům přizpůsobené, jak to bylo právě naznačeno. Tolik zdá se dnes již býti nepochybno, že zcela nový, vystačující a hospodářsky i sociálně nezávadný pramen pro zemské zdanění nenajdeme, byť bychom sebe úsilovněji po něm pátrali, jak zmar dosavadních takových snah dost jasně dokazuje. Rovněž zdá se býti za dnešních hospodářských poměrů a za dnešní nálady obecenstva v Čechách neproveditelno, aby ve formě zvláštní zemské dávky — či pod jakýmkoliv jiným názvem — zvýšena byla některá ze státních spotřebních daní způsobem, kterým by zemský schodek byl odstraněn. Konečně sotva kdo dnes doufá v možnost převodu reálních daní ze státu na země. Zbývá proto jen dvojí cesta. První cesta vedla by k provedení systému údělů ze státních daní zemím poskytovaných. Druhá cesta byla by ta, aby žádána byla na státu některá taková daň, která by zabezpečovala odstranění zemských schodků a vedle toho mohla býti státu jinak bez přílišných překážek nahrazena. Cesta údělová sotva by trvale stačila potřebám země, jakou jsou Čechy. Uznáváme-li tedy druhou cestu za správnou, hodil by se projekt, o kterém byla řeč, dojista pro naše poměry. Jednoho však jest za všech okolností nezbytně zapotřebí, totiž toho, abychom v Čechách konečně rozhodli a ustálili se na nějakém určitém plánu, směřujícím k ozdravění zemských financí. Bude-li však vládnouti i dále taková kolísavost v navrhovaných prostředcích a nesjednocenost o vhodném postupu, jaké bylo lze v jednáních sněmovních dosud pozorovati, sotva dospějeme ke zdárnému výsledku.